

Rasismi ilmiönä ja sen tunnistaminen

”Se on yleistynyt, että rasismista vitsaillaan paljon. Oon kuullut esim. nuorten nauravan muiden kokemuksille rasismista, nauretaan kuin olisi hauska juttu. Jotenkin käännetään, ettei olisi niin vakavaa.”

”Nuoret ovat joutuneet rasismiin ja syrjinnän kohteeksi muun muassa etnisen taustansa, ulkonäkönsä, pukeutumisensa ja kielensä vuoksi. Jotkut ovat kohdanneet myös fyysistä väkivaltaa” todetaan Valtioneuvoston julkaisussa ”Kukaan ei synny vihaamaan”. (Hentonen & Kareinen 2023)

Rasismi, kuten muukin syrjintä kohdistuu helposti niihin, joiden tavat, ulkonäkö, olemus, kieli tai muut näkyvät ominaisuudet ovat valtakulttuurista poikkeavia. Rasismien kokemukset voivat koskettaa myös niitä, jotka pintapuoleisesti mukautuvat vallitsevaan kulttuuriin. Suomessa olevat kielivähemmistöt, kuten esimerkiksi saamelaiset, suomenruotsalaiset sekä suomen venäläiset voivat myös kohdata ulossulkevia asenteita tai rakenteita. Vaatimus sopeutumisesta olemisen normeihin ei ole kohtuullista, erityisesti jos kyse on kaikille avoimesta toiminnasta.

Rasismiin kuuluu myös positiivisuuteen verhottua rodullistamista. Oletko törmännyt ajatukseen, jonka mukaan tietyn etnisen taustan omaavat henkilöt ovat kykeneväisempiä tekemään jotain, kuin muut? Stereotypiat, jotka typistävät, määrittelevät tai rajoittavat henkilön mahdollisuuksia määritellä itseään tai luovat ahtaita normeja ja malleja voivat olla rasistisia. Pahimmillaan stereotypiat voivat kaventaa ihmisten mahdollisuuksia hakeutua moninaisille urapoluille, löytää itselleen merkityksellisiä harrastuksia ja vertaisryhmiä tai sulkea heidät ulos osallisuuden paikoista.

Rasismi voi olla avointa ja ilmeistä, kuten rasistisilla sanoilla solvaaminen tai piilossa asenteissa ja rakenteissa. Erilaiset normit, kuten valkoisuuden tai länsimaalaisen kulttuurin yliarvoisuuden olettaminen ovat myös osa rasistisia rakenteita.

On hyvin inhimillistä olettaa, että olemme kaikki kasvaneet samojen oppituntien, arvojen ja kokemusten äärellä. Pahimmillaan tämä voi kuitenkin olla kuitenkin

ulossulkevaa ja voi tehdä palveluista, harrastuksesta tai jopa sosiaalisista kontakteista saavuttamattomia.

Internetissä olevat yhteisöt, sisällöt ja keskustelun tavat voivat myös välittää rasisia ajatuksia nuorille helposti lähestyttävässä muodossa. Racististen sanomien käyttämisen normalisointi, rodullistetut stereotyypit kehoista ja kyvykkyydestä sekä ulkonäöstä voivat näyttäytyä meille markkinoidussa sisällössä. Sanoman tunnistaminen ja siitä puhuminen on tärkeä osa antirasistista työtä.

Rasismi on **vakavaa, etniseen taustaan, koettuihin juuriin, ulkoisiin ominaisuuksiin, rodullistamiseen tai uskontoon liittyvää syrjintää.**

Selkeitä esimerkkejä rasisistisista käytänteistä ja ajatuksista ovat mm:

- Ryhmästä pois sulkeminen sen takia, että harrastajan ihon väri ei sovi ryhmän yhdenmukaisuuden vaatimukseen
- Tauon ja oman ajan ottamisen kieltäminen, jos tauko liittyy oman kulttuurin tapoihin ja normeihin, kuten rukoushetkeen.
- Työhakemuksen sivuuttaminen ulkomaalaisena pidetyn nimen perusteella tai ennakkoluuloinen hakemuksen lukeminen, jossa toisen osaamista voidaan vähätellä
- Kulttuurin näkyvyyden kieltäminen toiminnassa, kuten merkityksellisten vaatteiden käyttämisen perusteeton kieltäminen.
- Puhe jossa toista kansanryhmää luonnehditaan vähemmän arvokkaaksi, vähemmän oikeuksia ansaitsevaksi tai esimerkiksi likaiseksi.

Rasismi ilmenee monissa erilaisissa muodoissa, kuten tiettyjen ihmisryhmien välttelynä, heihin kohdistuvana vihamielisyytenä tai toiseuttamisena ja ulkopuolistamisena.

Rasismia voidaan pyrkiä oikeuttamaan tai järkeistämään esimerkiksi biologisiin, taloudellisiin, lakipohjaisiin tai aatteellisiin seikkoihin vedoten. Taustalla vaikuttavista syistä tai perusteluista huolimatta kyse on ihmistä loukkaavasta syrjinnästä. Ihmisten välisten erojen korostaminen, niin että sillä luodaan me/ne-asetelmia tai luodaan aitoja ja etäisyyttä ihmisten välille kutsutaan toiseuttamiseksi. Toiseuttaminen voi olla myös tahatonta toiseuden korostamista:

- *"Puhutpa hyvin suomea!"*

- o *"Mistä sä olet kotoisin? Et näytä suomalaiselta"*
- o *"En mä tiennyt, että ulkomaalaiset harrastaa tätä"*
- o *"Ei ihme, että oot hyvä tässä, kun oot ulkomaalainen"*
- o *"Ootpa kaunis, vaikka et oo tyypillisen näkönen"*

Nämä ovat esimerkkejä mahdollisesti tahattomasta, jopa uteliaisuuteen ja ystävällisyyteen pohjaavasta, mutta silti toiseuttavasta puheesta. Kyseisiä sanontoja voi pyrkiä kääntämään niin, että uteliaisuus ja halu kehua toista säilyy keskittymällä toimintaan oletettujen taustojen sijaan.

- o *"Kylläpä osasit kertoa asian hyvin!"*
- o *"Mihinkä sun juuret sijoittuu, minkälainen perhe teillä on?"*
- o *"Onpa kiva, että tulit mukaan meidän toimintaan, mahtava saada uusi kasvo joukkoon!"*
- o *"Kylläpä toimit hyvin, sulla on aivan hurjaa osaamista ja taitoa!"*

Rasismi ei ilmiönä ole yksinkertainen asia, joka kattaa monimuotoisia syrjinnän kokemuksia. Kun rasismista käydään keskustelua, on hyvä muistaa, että kiistely termeistä kuitenkin sulkee asianomaisten äänet ulos.

Kokemuksista ja merkityksestä voi kuitenkin pyrkiä keskustelemaan sekä ymmärtämään mitä kukin keskustelussa mukana oleva kokee sanan tarkoittavan. Merkitykset muuttuvat ajan saatossa.

Rajaaminen ei ole rasismia

Sääntöjen mukaan toimiminen, rajojen asettaminen, perusteltu kieltäminen tai vastaava **asiallinen, perusteltu** toiminta ei ole rasismia. Tämän takia onkin tärkeää, että toimintaympäristöissä olisi käytössä pelisääntöjä, turvallisemman tilan periaatteita tai muita ohjenuoria, jotka määrittelevät yhteistä toivottua ja ei-toivottua toimintaa.

Rasismiin viittaaminen ilman syrjinnän kokemusta, tarkoituksena hämmentää, aiheuttaa pelkoa tai saada omaa tahtoa läpi, vie pohjaa todellisilta syrjinnän kokemuksilta.

Edellä mainitun, niin kutsutun ”rasisti-kortin” käytön takana voi olla monia syitä, joihin voi koettaa syventyä nuoren kanssa. Jatkuvat kokemukset rasismista tai osattomuudesta, halu saada tahto läpi, halu testata aikuisen reaktioita voivat hyvin vaikuttaa siihen, kuinka nuori kokee jonkin tilanteen ja reagoi siihen. Rasismin vähättely ja rasismin kokemusten ohittaminen on haavoittava ja luottamusta heikentävä kokemus.

Syrjintäkokemuksista kertovan ihmisen kertomaan on syytä suhtautua vakavasti, ja pyrkiä yhdessä hänen kanssaan selvittämään tilannetta. Mikäli syrjintää kohdannut nostaa esiin kokemuksen rasismista tai syrjinnästä toiminnassa, on hyvä pyrkiä selvittämään kokemusta tarkemmin:

- o *Tarkoitukseni ei ole ollut loukata, ja haluan pyytää anteeksi. Kertoisitko minulle mikä sinulle nosti tämän tuntemuksen esiin, jotta voin jatkossa toimia paremmin?*

Epäkohdan tai kokemuksen esille nostaminen ei ole hyökkäys toimijoita tai toimintaa kohtaan. Se on mahdollisuus kuulla asiakaskuntaa ja pyrkiä kehittämään toimintaa ja turvaamaan asiakkaiden hyvinvointia.

Rasistinen viestintä

Rasismi ei ilmene pelkästään ihmisten välisessä toiminnassa, vaan iskostuu myös rakenteisiin. Viestintä, joka edistää kapeaa ja yksiulotteista kuvaa harrastajakunnasta, hyödyntää tai vahvistaa negatiivisia stereotypioita voi olla rasistista. Tämän kaltainen viestintä tekee toiminnasta myös vähemmän houkuttelevaa ja mukaan kutsuvaa, sillä

harvempi ihminen voi nähdä ja löytää itsensä toiminnan kuvasta. Erityisesti nuorien toimintaa suunniteltaessa ja siitä viestiessä on hyvä pyrkiä kohti moninaista kuvaa.

Viestinnässä näkyvään rasismiin liittyy myös rasisin viestinnän kohtaaminen, ja siihen puuttuminen. Sosiaalisessa mediassa mukana olevat toimijat voivat kohdata monenlaista puhetta ja kommentointia, joka voi olla rasisin. Toimijoiden on tärkeä tunnistaa syrjintää edistävä puhe, ja pohtia kuinka siihen puuttua (haastamalla ja tuottamalla vastapuhetta, estämällä ja poistamalla sekä varmistamalla sisäinen viestintä).

Rasisin viestintä voi näyttää esimerkiksi tältä:

- Tietty ihmiset eivät voi kuulua tiettyihin kulttuureihin, alakulttuureihin tai ryhmiin syntyperänsä takia
- Jotkut ihmiset eivät voi olla kauniita tai ihannoitavia syntyperänsä takia
- Johonkin etniseen ryhmään kuuluvien läsnäolo johtaa nollasummapeliin: "toiset" vievät työpaikat, seurustelumahdollisuudet, tulevaisuuden
- Jonkin kulttuurin esittäminen parempana, tärkeämpänä ja erityisesti oikeampana kuin toisen
- Jotkut ovat syntymänsä perusteella parempia tiettyissä harrastuksissa, ja heidän pitäisi olla niistä kiinnostuneita. Vaihtoehtoisesti taustan perusteella jotkut harrastukset ovat epäkiinnostavia eikä niitä tarvitse tarjota joillekin nuorille.
- Saman taustaisten ihmisten pitäisi seurustella keskenään tai tietyn taustan omaavat ihmiset eivät voi löytää kumppania tai he eivät ole haluttavia
- Tietty maa kuuluu vain siellä syntyneille ihmisille
- Tietyn maan oikeus-, tuki-, ja terveydenhoitojärjestelmät kuuluvat ensisijaisesti vain niille, jotka ovat jonkin tietyn mittarin mukaan kansalaisia
- Tietyn etnisen taustan omaavilla on sama sosioekonominen luokka, ja heidän kuuluu myös olla tässä sosioekonomisessa luokassa.
- Jotkut ihmiset ovat vaarallisempia, epäeettisempiä tai arveluttavampia kuin toiset syntymämaansa perusteella.

Ennakkoluulot voivat nojata vääristettyihin tilastoihin, kuulopuheeseen, epäluotettavien auktoriteettien argumentteihin tai muihin ennakkoluuloihin. Asenteista ja ennakkoluuloista keskustelemiseen voit hakea tukea esimerkiksi:

- Et ole yksin – palvelusta
- Rauhankasvatustutkimuskeskuksesta
- Yhdenvertaisuuden nuorisovaltuutetun osaamiskeskuksesta
- Suomen pakolaisavulasta
- Ihmisoikeusliitolta
- Yhdenvertaisuusvaltuutetun toimistosta

Rasismien tai rasististen kokemusten olemassaolon tai etnisen taustan merkityksen kieltäminen ovat myös osa rasistisia rakenteita. Etnisellä taustalla, ihonvärillä ja ulkomaalaisilla juurilla on vaikutusta ihmiseen ja hänen elämänsäkokemuksiinsa. Vaikutus voi olla suurta tai pientä. Värisokeudella, tai ajatuksella että ”emme näe ihonväriä” voidaan tarkoittaa hyvää, mutta rasismien kokemuksia ei pidä sulkea ulos tai vähätellä.

Rasismissa ei ole kyse huumorista:

”Se on vaan vitsi, etkö sä huumoria ymmärrä?”

”En mä mitään tarkoittanu, kuha sanoin vaan. En mä kuitenkaan lyöny tai mitään.”

”Eikö mitään enää saa sanoa, onks huumori kiellettyä?”

”Tää on vaa meemi minkä näin, ei tässä oo mitään pahaa.”

Rasismissa ja vihapuheessa ei ole kyse huumorista, vaan toisten ihmisten vähättelystä, syrjimisestä ja loukkaamisesta. Vihapuheen ohittaminen ja puuttumatta jättäminen antaa sille tilaa yhteisössä. Turvallisuuden tunne ja luottamus yhteisön sisällä voi vaurioitua tästä huomattavasti. Vihapuheen salliminen tekee yhteisöstä myös vihamielisen vihapuheen kohteille, ja toiminta muuttuu näin syrjiväksi ja ulossulkevaksi. Vitsinä esitettyä vihapuhetta voi aina haastaa ja pyrkiä käymään keskustelua miksi se on toisia haavoittavaa toimintaa.

Verkossa tapahtuva vihapuhe kohdistuu erityisesti ulkomaalaistaustaisiin. Pelastakaa lapset RY:n teettämän kyselyn tuloksista selvisi, että vastaajista, jotka eivät kertoneet kuuluvansa mihinkään vähemmistöön 15 prosenttia kertoi kokeneensa ikävän tapahtuman verkossa viimeksi kuluneen vuoden aikana. Vähemmistöihin kuuluvista ikävän tapahtuman raportoi yli kaksinkertainen vastaajien määrä: 31 prosenttia. (Pelastakaa lapset 2025)

Jos kuulet, että toiminnassanne on herännyt kokemuksia syrjinnästä, voi häntä pyytää aina kertomaan lisää:

- *Mikä herätti syrjinnän kokemuksen? Onko kyse jostain säännöstä, tavasta esittää jokin asia, osallisuuden puutteesta, muista rakenteista?*
- *Kuinka tilannetta voitaisiin lähestyä, ilman että syrjinnän kokemus ei herää? Voiko tilannetta lähteä korjaamaan tai tutkimaan yhdessä, jotta syrjinnän kokemus ei herää, tai syrjivä rakenne muuttuu?*
- *Mikäli keskustelu ei tunnu turvalliselta, voiko tilanteeseen pyytää jotakuta ulkopuolista mukaan? Kuka olisi toiminnassanne sopiva henkilö tarjoamaan turvaa keskustelijoille?*

Syrjinnän vaikutukset

Rasistisella, syrjivällä tai toiseuttavalla kohtelulla ja ajattelulla on haitallisia vaikutuksia hyvinvointiin.

Jatkuva, omiin ominaisuuksiin kohdistuva syrjintä voi johtaa ajatusvinoumaan, jossa syrjiviä ja vähätteleviä ajatuksia ruvetaan pitämään totena. Tämä voi johtaa oman arvostuksen laskemiseen, omien vertaisten näkemiseen vähemmän arvokkaina, oman kulttuurin tai taustan vähättelemiseen, syrjivien kokemusten oikeuttamiseen tai sivuuttamiseen.

Ajatusvinoumaan voi kuulua myös oman vähemmistöstatuksen muuttumattomuuden sisäistäminen tai toiseuttavien ja syrjivien kokemusten oikeuttaminen tai oman toisarvoisuuden tunteen hyväksyminen.

Rasistisen ajattelun sisäistäminen voi myös johtaa identiteettiritiriitoihin – nuori joutuu valitsemaan jonkin osan identiteetistään, jota korostaa, jonka jättää pois, jota arvottaa vähemmän tai jota hän joutuu piilottelemaan ja väheksymään. Hän saattaa myös pyrkiä ottamaan etäisyyttä stereotypioihin etäantymällä perheestään, perheensä kulttuurista ja uskonnosta tai harrastuksista ja ryhmistä, jotka kuuluvat stereotyyppiseen kuvaan.

Etninen tausta ja juuret altistavat nuoria turvattomuuden kokemuksille moninaisissa ympäristöissä, mukaan lukien harrastusympäristöt, koulu sekä lähisuhteet.

Ulkomaalaistaustaisten vanhempien lapsista 25% raportoi kokeneensa lievästi

perheväkivaltaa, vastaava luku kantasuomalaisilla oli 18%. Harrastusympäristöissä tapahtunutta epäasiallista kohtelua on kokenut 45% kohderyhmästä.

-Suurempi todennäköisyys joutua epäasiallisen kohtelun kohteeksi koskee myös saamelais-, ja romanitaustaisia nuoria. Poikien kokeman fyysisen väkivallan uhka on myös huomattavasti korkeammalla: maahan muuttaneista pojista 27% on kokenut väkivaltaa tai sen uhkaa (verrattain 18%). Samoin alakouluikäisten ulkomaalaistaustaisten poikien kokemukset seksuaalisesta ahdistelusta: heistä 21% on kokenut seksuaalista ehdottelua tai ahdistelua, siinä missä kantasuomalaisista pojista 9%.

Rasismi ja etniseen taustaan liittyvät haasteet eivät ole kaikille samankaltainen kokemus, vaan rinnalla vaikuttavat myös esimerkiksi sukupuoli, sosioekonominen asema ja kielitaito. Palveluiden ja tukiverkostojen hyödyntäminen sekä turvallisten ympäristöjen löytäminen ovat korjaavia kokemuksia, jotka voivat toimia vastavoimana syrjinnälle ja kiusaamisen sekä väkivallan jättämille, pitkäkantoisille vaikutuksille (Ks Liite 1, Castaneda & Eid 2025.)

Etninen tausta vaikuttaa myös yksinäisyyden ja osattomuuden kokemuksiin, ja tutkimusten mukaan kokemukset kertyvät erityisesti, mikäli vastaaja on ollut ulkomaalaistaustainen tai toinen vanhemmista on syntynyt Suomen ulkopuolella. Kouluterveyskyselyssä on kartoitettu myös nuorten kokemuksia yksinäisyydestä sekä osallisuudesta. Kyselyssä indikaattori on jaettu kahteen eri kohtaan: voiko luottaa siihen, että saa apua tarvittaessa sekä voiko vaikuttaa siihen millainen oma tulevaisuus on.

Kyselyn pohjalta nousee esiin ulkomailla syntyneiden poikien huomattavasti heikompi kokemus osallisuudesta verrattain Suomessa syntyneiden poikien kokemuksiin. Harrastustoimijolla on mahdollisuus pyrkiä vaikuttamaan rakenteellisestisiin, että nuorille on tarjolla paikkoja, joissa heidän osallisuutensa kokemukset vahvistuisivat. Nuorten osallisuuteen voi liittyä moninaisia haasteita. Voit pysähtyä pohtimaan esimerkiksi, miten nuoret voivat osallistua, haluavatko he osallistua ja onko heitä pyydetty osallistumaan itseään koskevaan päätöksentekoon ja arvokeskusteluun.

Vähemmistöstressi

Vähemmistöön kuuluvat ihmiset saattavat kokea vähemmistöstressiä.

Vähemmistöstressi on tila, jossa henkilökohtainen kuormitus kasvaa vähemmistöaseman takia. Kyse voi olla

- Oman identiteetin piilottelusta ja siitä aiheutuvasta kuormituksesta,
- Velvollisuuden tunteesta edustaa omaa vähemmistöryhmää esimerkiksi
- Koetusta tai todellisesta vastuusta opettaa muita omaan vähemmistöidentiteettiin liittyen
- Pelko ja huoli loukatuksi tulemisesta, väkivallan uhasta tai syrjintäkokemusten toistumisesta:
- Ulkopuolisuuden tai kuulumattomuuden ja kiinnittymättömyyden kokemus
- Yksinäisyyden kokeminen ja vertaisryhmien puute
- Tunne, että kukaan ei ole valmis puolustamaan tai tukemaan vaikeissa tilanteissa
- Tunne, että muut alireagoivat tai itse ylireagoi epäasialliseen käytökseen – aikuisten ja vastuussa olevien reagoimattomuus syrjintään

Vähemmistöstressin kokemukset johtavat ylimääräiseen kuormitukseen ja voivat aiheuttaa kroonista stressitilaa, jolla on väijäämättä vaikutuksia ihmisen hyvinvointiin. Jatkuvat loukkaukset ja ulosjättämiset heikentävät oman arvon tuntoa, rakentavat kielteistä kuvaa itsestä sekä haittaavat ihmisten välisten, turvallisten suhteiden muodostumista. Stressin kokemukset voivat myös kertautua, mikäli henkilö kokee kuuluvansa useampaan, syrjintää kohtaavaan vähemmistöön. Vähemmistöstressi saattaa saada aikaan tuntemuksen, että jokainen uusi vuorovaikutustilanne on mahdollinen uusi loukkaantumisen ja väkivallan kokemisen paikka. Stressi herkistää olettamaan pahinta, sillä pahin on muuttunut arkiseksi.

Vähemmistön edustajat saattavat kokea myös paineita toimia esimerkiksi vähemmistöryhmänsä edustajana tilanteissa, joissa vuorovaikuttavat muiden kansanryhmien kanssa. He saattavat kokea, että heidän pitää henkilökohtaisesti ja omalla käytöksellään ja olemuksellaan tosittaa vääräksi negatiivisia ennakoasenteita sekä tosittaa ”kunnollisuutta” ja ”kuuluvuutta”. Tähän saattaa liittyä esimerkiksi provosoimattomuus syrjintää kohdatessa, vaatimus onnellisuudesta ja iloisuuden esittämisestä, paineita pärjätä ja menestyä elämässä. Tällöin vähemmistöryhmään

kuuluvalla väijäämättä asetetaan vastuuta toisten ihmisten tunteista häntä itseään kohtaan.

Puuttumattomuus leventää luottamuskilua ja heikentää avun saamista.

Luottamuskilua aikuisten, nuorten ja eri instituutioiden välillä vaikuttaa myös kuuluvuuden tunteeseen. Sitoutuminen paikallisiin yhteisöihin vaikeutuu, mutta myös laajempaan yhteiskuntaan. *"en mä oo suomalainen, ei musta tunnu suomalaiselta"* (Kukaan ei synny vihaamaan 2025).

Syrjinnästä johtuvalla osattomuudella on myös vaikutusta syrjäytymiseen sekä muuhun ongelmakäyttäytymiseen. Yksinäisyys, tuntemukset siitä, että ei kuulu kotimaahansa tai asuinmaahansa, heikot näkemykset tulevaisuudesta, toivon puute sekä väkivallan kokemusten normalisointi ovat yhteydessä nuorten väkivaltaiseen käyttäytymiseen muissa elämäntilanteissa. Syrjinnän kokemusten ehkäiseminen ja niihin puuttuminen ovat yhteiskunnallisesti merkittäviä tekoja.

Omaa toimintaa suunniteltaessa on hyvä pysähtyä miettimään:

- tarjoammeko tilaa ja tukea niille, joiden on esimerkiksi vaikeampi osallistua tekemiseen rajallisen kielitaidon perusteella.
- Onko mainoksissa, toiminnan esitteissä tai muissa oleellisissa materiaaleissa huomioitu selkokielisyys tai esimerkiksi viestiä selkeyttävien kuvien käyttö?
- Toiminnan suunnitteluun osallistamisen mahdollistaminen myös niille, joille osallisuus, vaikuttaminen ja siihen liittyvät toimintamallit ovat vähemmän tuttuja.
- Voiko osallisuustyötä tehdä muilla tavoilla ja muissa ympäristöissä kuin kahvipöydän äärellä, onko osallistumisaikoja pohdittu uusien osallistujien mukaan saamisen kannalta.
- Onko nuorten haasteita ja esteitä kertoa tarpeistaan seurattu ja kysytty?
- Entä ovatko nuoret tottuneet ylipäättänsä vaikuttamaan omaan elinympäristöönsä ja elämänsä, uskovatko he, että heidän mielipiteillään on merkitystä?
- Minkälainen on toimintaan osallistumisen kynnys? Vaaditaanko etukäteen ilmoittautumista jonkin järjestelmän kautta, vai voiko paikan päälle vain saapua? Edellytetäänkö huoltajilta lomakkeiden täyttämistä, ja jos edellytetään, niin ovatko lomakkeet saavutettavia? Vaaditaanko taloudellista panostamista ennen toimintaan tutustumista?
- Huomioidaanko kielitaidon tai kirjallisen osaamisen merkitystä rekrytoinnissa? Kuinka suuri merkitys esimerkiksi kesätöitä hakevan nuoren hakemuksen kirjoitusasulla on? Onko hakemukset anonymisoitu? Voiko kirjallisen hakemuksen lisäksi osallistua hakuprosessiin esimerkiksi videohakemuksella?
- Moninaisten ryhmien kanssa toimiessa: saavatko kaikki ryhmän jäsenet mahdollisuuden osallistua ja tulla kuulluksi? Sekaryhmissä esimerkiksi maahanmuuttajataustaiset tytöt voivat jäädä hiljaiseksi osallistujaksi.

Lähteet:

Henttonen, Elina, Kareinen, Janne. 2023. ”Kukaan ei synny vihaamaan”. Nuorten dialogit rasismista ja syrjinnästä. Oikeusministeriön julkaisuja.

Perusoikeusseuranta.fi. Perusoikeuksien toteutumisen indikaattoreita.

Castaneda, Anu, Eid, Mona. 2025. Lasten ja nuorten yhdenvertainen suomi? Selvitys alle 30-vuotiaiden etnisen yhdenvertaisuuden toteutumisesta Suomessa. Valtioneuvoston julkaisuja.

Connect. A Guide For Youthworkers on How To Support Youth Leaders In Creating Transformative Dialogue.

Hardy, Sam, Gustavo, Carlo. 2011. What Is Moral identity. Child Development Perspectives, Volume 5, Number 3.

Mithiku, Hanna, Litewka-Anttolainen, Anna. 2021. Yhdenvertaisuusavain. Rauhankasvatusinstituutti.

Stephens, Jada, Hudson Banks, Kira. 2018. Reframing Internalized Racial Oppression and Charting a way Forward. Social Issues and Policy Review.

Herkama, Sanna. Koulukiusaaminen: loukkaavat vuorovaikutusprosessit oppilaiden vertaissuhteissa. Hyväskytliä studies in humanities. 2012

Antirasismi nuorisotyössä. Rauhankasvatusinstituutti.

Hakaniemi, Tiina, Myllyniemi, Sami, Salasuo, Mikko. 2018. Oikeus liikkuu. Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimus 2018. Nuorisotutkimusseura.

Puuronen, Vesa, Saari, Kari. 2017. Nuorten yhteiskunnallinen osallistuminen ja oikeistopopulismi. Nuorisotutkimusseura.

THL Verkkoluento ja materiaali:

[Osa 1: Mitä on rasismi ja rodullistaminen – THL](#)

[Osa 3: Rasismin ja syrjinnän psykologiset vaikutukset – THL](#)

Tasa-arvoinen varhaiskasvatus: antirasistinen varhaiskasvatus ja syrjintään puuttuminen.

[Syrjintään puuttuminen – Tasa-arvoinen varhaiskasvatus](#)

Pelastakaa lapset RY. 2025. Verkkoväkivalta lasten silmin. Selvitys 9–15 vuotiaiden kokemasta verkkoväkivallasta. [Verkkoväkivalta lasten silmin –selvitys 2025 \(Kippari-hanke\)](#)

Yeesi RY. Sisäistetty rasismi. [Sisäistetty rasismi – Nuorten mielenterveysseura – Yeesi ry](#)

Sinisalo–Juha, Eeva. 2024. Nuorisotyöntekijä ihmisoikeuskasvattajana. Nuorisotutkimusverkosto.

Suhonen, Katariina. 2023. Nuorten katuväkivalta. Nuorten pahoinpitely ja ryöstörikokset sekä niihin yhteydessä olevat riskitekijät. Yhteiskuntatieteiden tiedekunta.

Veikkola, Riitta. 2021. ”Se ärsyttää niin vedän sitä turpaan”. Nuorten väkivaltaisen käyttäytymisen riskitekijät ja ennaltaehkäisy. Kirjallisuuskatsaus. Turun yliopisto

Koskinen, Viivi. 2022. Jengiytyminen ja väkivaltaisuus. Kirjallisuuskatsaus nuorten jengiytymisen ja väkivaltaisen käyttäytymisen psykologisiin syihin. POLAMK.

Kalliokoski, Eeva. 2022. Kostavatko nuoret? Kosto–orientoituneisuuden yhteys nuorten tekemään väkivalta- ja viharikollisuuteen. Yhteiskuntatieteiden tiedekunta.

Dangerous Speech Project: [What is Counterspeech?](#)

Águila, Manuela Catalán; Agis, Inmaculada Fernández; Strizzi, Jenna Marie. Experiences of Discrimination Among BDSM and Kink Practitioners. Journal of Sexual Medicine 2025.

Brueger, Catherine. 2021. #iamhere: Collective Counterspeech and the Quest to Improve Online Discourse. Social Media + Society. Sage Publishing.

Miskolci, Jozef, Kovacova, Lucia, Rigova, Edita. 2018. Countering Hate Speech on Facebook: The Case of the Roma Minority in Slovakia. Social Science Computer Review. Sage Publishing.

Yhdenvertaisuuden nuorisolan osaamiskeskus. Syrjintätarinoita nuorisotyöstä. [Syrjintätarinoita nuorisotyöstä.](#)

Yhdenvertaisuusvaltuutettu 2020. Selvitys afrikkalaistaustaisten henkilöiden kokemasta syrjinnästä. [Selvitys afrikkalais taustaisten henkilöiden kokemasta syrjinnästä. Syrjintä vaikuttaa afrikkalaistaustaisten elämään kokonaisvaltaisesti.](#)